

технологій / Л.В. Денисова, В. Вишневецкая // Спорт. Олимпизм. Здоровье: [Материалы Международного научного конгресса]. – Молдова, 2016. – С. 509-514

4. Володько І.В. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту: канд. пед. наук: спец. 13.00.04 / І.В. Володько; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, Київ. – 2016. – 253 с.

5. Денисова Л.В. Хмарні технології в освітньому процесі вищих навчальних закладів фізичної культури і спорту: стан питання та перспективи застосування / Л.В. Денисова // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка. – Серія: педагогічні науки. – Чернігів: ЧДПУ, 2014. – Вип.118(2) – С. 35-38.

6. Кудін А.П. Формування комунікаційно-інформаційної компетентності майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту / Кудін А.П., Тимошенко О. В., Володько І.В., Козубенко К.О. та інші // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2010. – № 7. – С. 44-49.

Княжева Ірина Анатоліївна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної педагогіки

Державний заклад «Південноукраїнський національний

педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

РЕФЛЕКСИВНО-ОЦІННИЙ КОМПОНЕНТ МЕТОДИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ

Потреба в розвитку методичної культури майбутніх викладачів пов'язана з необхідністю не лише усвідомлювати і привласнювати культурний зміст викладацької діяльності, а й створювати власний культуровідповідний зміст, що є умовою професійної самореалізації. Розвиток методичної культури майбутніх викладачів сприяє глибокому усвідомленню місця і ролі освітніх процесів, систем у світовому культурному просторі, є своєрідним містком, що вводить їх до світових здобутків методичної культури, до цілісної єдності культурного розмаїття, кожний прояв якого має сенс лише в його контекстуальному бутті.

Методичну культуру майбутнього викладача розуміємо як системне динамічне особистісне утворення, яке має здатність до самоорганізації і виявляє себе як інтегральна єдність компонентів (когнітивного, діяльнісно-технологічного, рефлексивно-оцінного, мотиваційно-ціннісного), що має власну структуру, вибірково взаємодіє із зовнішнім середовищем і має інтегративну властивість цілого, що не зводиться до властивостей окремих частин. Зупинимося детальніше на характеристиці рефлексивно-оцінного компоненту.

Рефлексивно-оцінний компонент методичної культури майбутнього викладача ВНЗ передбачає наявність здатності здійснювати аналіз і оцінювання ефективності власних професійних дій. Це дозволяє формувати, розкривати і реалізовувати можливості майбутнього викладача вищої школи; прогнозувати, проектувати, здійснювати й аналізувати власну професійну і квазіпрофесійну діяльність. Показниками рефлексивно-оцінного компоненту вважаємо рефлексивність, здатність аналізувати продукти власної діяльності, здатність до самопізнання і саморозвитку.

Рефлексивність традиційно розглядається, з одного боку, як одна з системо утворюючих особистісних властивостей педагога, що, відповідно до досліджень Б. З. Вульфо́ва [1], є результатом попередньої рефлексивної діяльності, «постійного діалогу з собою – сьогоднішнім і вчорашнім», а з іншого, як важливий інструмент здійснення його професійної діяльності, як, за Л. М. Мітіною [2], інструмент професійної самосвідомості педагога, усвідомлення ним себе у трьох іпостасях педагогічної праці: у системі своєї професійної діяльності, в системі педагогічного спілкування і в системі власної особистості. Основною формою рефлексії є самооцінка або само оцінювання, а результатом – формування «образу Я».

У психології в найзагальнішому плані рефлексія розглядається у працях Л. С. Виготського, В. В. Давидова, С. Л. Рубінштейна та ін. як здатність людини до самоаналізу, осмисленню і переосмисленню своїх предметно-соціальних відносин з оточуючим світом і як необхідний складних

розвинутого людського інтелекту.

У сучасних дослідженнях (О. С. Анісімов, Ю. М. Кулюткін, Л. М. Мітіна, Н. І. Пов'якель, І. Н. Семенов, В. О. Сластьонін, І. О. Стеценко, Т. М. Яблонська та ін.) педагогічна рефлексія розуміється як самоаналіз педагогом своєї професійної діяльності, поведінки, особистісного і професійного досвіду. Такий підхід, на наш погляд, дозволяє підкреслити єдність взаємозв'язку і взаємообумовленості таких типів рефлексії, як особистісна (забезпечує пізнання й усвідомлення свого «Я», своїх здібностей, потреб, почуттів, станів, сприяє особистісному самовизначенню, самопізнанню, саморозвитку); екзистенціальна (розглядається як складний багаторівневий процес усвідомлення, переосмислення і корекції людиною свого цілісного образу, екзистенціальних смислів, суб'єктивного розвитку); інтелектуальна (як здатність думати про основи свого мислення (В. В. Давидов); комунікативна (сутнісний складник спілкування і міжособистісного сприйняття, що забезпечує розуміння іншої людини й усвідомлення того, як особистість сприймається партнером по спілкуванню); кооперативна (вихід суб'єкта з процесу спільної діяльності у зовнішню по відношенню до неї позицію з метою аналізу її процесуальних і результативних особливостей).

Таким чином, рефлексивність майбутнього викладача дозволяє йому зайняти по відношенню до себе і власної професійної діяльності дослідницьку позицію, створити «рефлексивний вихід», ініціювати який здатні проблемні ситуації, в ролі яких можуть виступати: неможливість здійснити звичний спосіб дії (А. Bandura, А. З. Зак, Х. Хекхаузен), душевні потрясіння і кризи, значні зміни в житті (М. У. Brown, D. Elkins, С. Rogers, I. Rainwater), парадокси взаєморозуміння (Г. П. Щедровицкий, О. О. Тюков), неможливість спільного здійснення діяльності (Е. В. Бодрова, В. В. Рубцов, Р. Я. Гузман).

Здатний до рефлексії викладач вільний від пресу зовнішніх суджень, стимулів, оцінок, обставин, оскільки вона дає можливість не лише пізнати самого себе, але й зрозуміти того, хто поруч, усвідомити і те, як він оцінюється

і сприймається оточуючими. Це збагачує Я-концепцію, розвиває відповідальність перед собою і соціумом, вивільнює особистісні ресурси для постановки та вирішення нових професійних завдань.

Критеріями рефлексивності можуть слугувати: особистісна і пізнавальна активність майбутніх викладачів; сформованість способів і прийомів рефлексії; ступінь розвиненості мотивації до самопізнання і самореалізації у процесі професійної підготовки.

Вирізняють такі рівні педагогічної рефлексії:

1) репродуктивний – майбутній педагог здатний представити послідовність своїх професійних дій, однак не може оцінити актуальність і складність педагогічних проблем; вважає будь-яку педагогічну ситуацію такою, що легко вирішується; особистісні прояви та навчальні досягнення студентів оцінює суб'єктивно;

2) аналітичний рівень характеризується здатністю проаналізувати свою педагогічну діяльність у відповідності до того алгоритму, що засвоєний; адекватно використовувати найбільш відомі педагогічні категорії; здійснювати цілеспрямоване спостереження педагогічних явищ і об'єктів; розробляти і коректувати навчально-методичну документацію; об'єктивно оцінювати діяльність студентів;

3) прогностичний – майбутній викладач демонструє здатність самостійно виокремити і сформулювати педагогічну проблему, адекватно оцінити її актуальність та складність; вміння дібрати методику аналізу педагогічного процесу, визначити шляхи, засоби і методи своєї педагогічної діяльності, прогнозуючи її можливі результати;

4) конструктивний – педагог здатний визначати соціальні і загальнокультурні смисли і сенси своєї викладацької діяльності [3].

Ініціювання і стимулювання рефлексивного досвіду майбутніх викладачів вищої школи призводить до осмислення ними основ власних педагогічних дій і мотивує до здійснення пошуку найбільш ефективних їх варіантів, засвоєнню й освоєнню продуктивних способів здійснення

педагогічної діяльності, передбачає оволодіння особистісним типом навчання, що забезпечує самостійне планування, проектування, реалізацію й оцінку себе в навчальному процесі і в умовах професійно-педагогічної діяльності; вироблення власної системи поглядів на культуровідповідний освітній процес і прагнення до його здійснення.

Література

1. Вульф Б. З. Педагогика рефлексии. Взгляд на профессиональную подготовку учителя / Б. З. Вульф, В. Н. Харькин. – М. : ИЧП «Изд-во Магистр», 1995. – 112 с.
2. Митина Л. М. Психология профессионального развития учителя / Л. М. Митина. – М. : Флинта: Московский психолого-социальный институт, 1998. – 200 с.
3. Стеценко И. А. Педагогическая рефлексия: теория и технология развития : Автореф. дис. ... д-ра пед. наук / И. А. Стеценко. – Ростов-на-Дону, 2006. – 41 с.